

Stát nezaměstnává experty na psychodiagnostiku. Identifikace nadání, poruch učení nebo intelektového deficitu u dětí je tak velmi nejednotná

20.4.2026 - Filip Smolík | EDUin

Profesor Filip Smolík z Psychologického ústavu Akademie věd ČR reaguje v tomto komentáři na rozhovor s kolegou Ondřejem Bezdíčkem, který EDUin zveřejnil 4. března s titulkem Psychometrická praxe v Česku je na mizerné úrovni, stát negarantuje standardy. Nejvíc to odnášejí romské děti, říká psycholog.

Kolega Ondřej Bezdíček (rozhovor s ním najdete na našem webu, pozn. red.) poukazuje na důležité problémy v našem systému diagnostiky školních a intelektových schopností a rád bych ho v tom podpořil. S jeho vyjádřením plně souhlasím, ale dovoluji si poskytnout několik rozšiřujících vysvětlení a komentářů.

Rozhovor akcentuje fakt, že stát negarantuje statisticky ověřené standardy. Mohl by tak vzniknout dojem, že problém je se statistickými metodami a postupy. Větší problém je ale ve skutečnosti s dostupností dat. Kvalitně standardizovat dětský test vyžaduje nasbírat data od mnoha stovek nebo několika tisíců dětí tak, aby vzorek byl reprezentativní. To je velice obtížné, zvláště pokud to má samostatně zajišťovat vědecký tým, který na takovou organizaci musí zpravidla najmout nové lidi a sehnat peníze od grantové agentury. V tomto ohledu chybí zapojení MŠMT a jemu podřízených organizací.

Dále chybí jasný standard v tom, jak tyto psychometrické metody využívat. Interpretaci výsledků metod můžeme nazvat diagnostickou rozvahou. Neexistuje jediný správný způsob, jak takovou rozvalu provést, odůvodnit se dá celá řada kroků. Ale pokud má být diagnostické rozhodování stejné v rámci celého systému, musí existovat jednotící metodika, která určuje bližší kroky. Jinak je prakticky nemožné zajistit, aby například pedagogicko-psychologické poradny v různých koutech republiky postupovaly srovnatelně. I když všechny budou jednat správně, bez sjednocování postupů budou jejich výsledky nesrovnatelné.

Diagnostika oblastí, jako je nadání, intelektový deficit či specifické poruchy učení, zároveň musí brát v úvahu další skutečnosti, které se týkají diagnostikované osoby i průběhu vyšetření. Tomu se rozhovor také věnuje. Regionální a skupinové normy nejsou nutně jediný způsob, jak řešit problematiku dětí ze specifického prostředí. Další důležitý nástroj je cílený a rozsáhlý výzkum toho, jak regionální, demografické, skupinové či rodinné faktory ovlivňují výkony v normativních vzorcích. Takto by se dala odhadovat míra znevýhodnění, která by pak sloužila jako korekce hrubých výsledků. I zde platí, že jde nejen o samotné testy a jejich výsledky, ale také o sjednocování jejich interpretace.

Důležité také je, aby byl dostupný širší repertoár metod. Pokud obecný test intelektového nadání vykazuje u nějakého dítěte nedostatky, je důležité hledat jejich zdroje a původ. Proto jsou nutné i nástroje zaměřené na konkrétní užší oblasti: různé složky paměti, jazykové schopnosti, čtení a psaní, schopnosti organizovat své duševní úsilí (tzv. exekutivní funkce), sociální a emoční dovednosti a mnohé další. Pro všechny takové nástroje platí, že by měly být založeny na rozsáhlých a reprezentativních datech. Bez takových metod nelze úspěšně provádět tzv. diferenciální diagnostiku – podrobněji odlišení toho, co je a není příčinou problémů u daného dítěte.

„Účinná kritika a změna mohou vzejít pouze z toho, když se o věc začne zajímat širší veřejnost a média. Akademici a výzkumníci se k tomu mohou účinně vyjádřit ve chvíli, kdy je někdo poslouchá. Mnoho z nás má zkušenost, že ministerstva naše podněty nezajímají, dokud necítí tlak zvenčí.“

Aby bylo dané problémy možné řešit, státní instituce musejí podpořit tvorbu takových nástrojů. To ale vyžaduje, aby měly ve svých řadách odborníky orientované v problematice. Absenci odborníků psychologů – specialistů v psychometrice – ve státních úřadech považuji za klíčový problém. Na MŠMT se za relevantní odborníky považují pedagogové, na Ministerstvu zdravotnictví lékaři. Tyto instituce tak často ani nevědí, kdo je v oblasti diagnostiky duševního vývoje relevantní odborník.

Zároveň platí, že to není problematika jednoho resortu: školský a zdravotní systém jsou současnými nedostatky ovlivněny nejvíce, ale problémy přesahují i do otázek sociální péče či justice, tedy do všech oblastí, které nějak potřebují posuzovat různé skutečnosti o vývoji dětí.

Účinná kritika a změna mohou vzejít pouze z toho, když se o věc začne zajímat širší veřejnost a média. Akademici a výzkumníci se k tomu mohou účinně vyjádřit ve chvíli, kdy je někdo poslouchá. Mnoho z nás má zkušenost, že ministerstva naše podněty nezajímají, dokud necítí tlak zvenčí. Roli veřejných vystoupení, jako je to kolegy Bezdíčka, vidím tedy jako kritickou, stejně tak jako soustředěný zájem médií a nevládních organizací o tuto problematiku.

Filip Smolík

Je profesor psychologie a vedoucí vědecký pracovník a předseda rady Psychologického ústavu Akademie věd ČR. Vede Laboratoř behaviorálních a lingvistických studií, společné pracoviště Psychologického ústavu AV a Filozofické fakulty UK. Dlouhodobě se věnuje výzkumu osvojování jazyka u dětí a psychometrickým metodám – podílel se například na vývoji diagnostických nástrojů Dovyko či Baterie diagnostických testů jazyka. Byl předsedou Českomoravské psychologické společnosti. Je doktorem věd (DSc.) v oboru psychologické vědy a PhD. získal na University of Kansas v USA, kde studoval jako Fulbrightův stipendista.

<https://www.eduin.cz/clanky/smolik-komentar>